

L'ESGLÉSIA A MENORCA EN EL SEGLE XIX
(1795-1901)

L'ESGLÉSIA A MENORCA EN EL SEGLE XIX (1795-1901) MIQUEL ÀNGEL CASASNOVAS CAMPS

SUMARI

1. Introducció, 7
2. La difícil consolidació de la diòcesi (1795-1851), 9
3. Del Concordat al Sexenni Revolucionari (1851-1874), 34
4. La lluita contra el secularisme i la recristianització (1875-1901), 41
5. Conclusions, 52
6. Documents, 54
7. Cronologia, 61
8. Bibliografia, 63

1. Introducció

El segle XIX fou especialment complex i conflictiu per a l'Església catòlica. El cicle revolucionari iniciat a França l'any 1789 ensorrà el model polític, social, econòmic i religiós de l'antic règim. El que abans de la Revolució francesa eren només postulats teòrics dels il·lustrats, acabarà adquirint carta de naturalesa en un procés sovint tortuós, ambivalent i conflictiu, ple d'avanços i de retrocessos. El resultat final serà un estat fonamentat no en l'absolutisme, sinó en la sobirania popular; una economia fonamentada en la llibertat econòmica i el capitalisme; una legislació centrada en els drets de l'home; una concepció de la religió a partir de la llibertat de consciència; un coneixement basat en la primacia de la raó i el mètode científic; i una nova moral autònoma, deslligada de la revelació. Tot plegat configura la modernitat, entesa com a ruptura irreversible i irrevocable amb el passat, ja que pretén aportar el canvi i el progrés enfront d'una tradició els valors de la qual han deixat de ser operatius i significants.

Davant aquesta realitat, sembla sorgir una incompatibilitat ontològica entre l'Església catòlica, tal com s'autocomprenia en l'antic règim, i la modernitat. La societat en el segle XVIII era una societat sacralitzada, amb una íntima relació entre religió i política. La sobirania i l'autonomia de l'home, de la societat, dels estats i de les institucions polítiques i socials, que és el que implica la secularització, xocava amb una Església que se sentia injustament agredida, maltractada i marginada. La resposta fou el rebuig i la confrontació, sovint radical, sense arribar a entendre que el règim de cristiandat no podia ser restaurat. Però també hi haurà dins el catolicisme sectors, certament minoritaris, que intentaran arribar a una entesa i a una conciliació de posicions. Des de l'altre cantó, els sectors que defensaven el nou ordre veien l'Església com un pilar de l'antic règim que calia abatre o, com a mínim, subordinar al poder secular. Però el laïcisme més intransigent anava més enllà i pugnava per marginar totalment la fe catòlica de la vida pública. Així com avançava el segle, era més

evident que en amplis sectors socials s'imposava una manera de pensar i de viure que prescindia de tota referència a Déu i la religió.

En aquest context de confrontació entre modernitat i reacció catòlica, secularització i recristianistació, anticlericalisme i clericalisme, raó i fe –sense que aquest joc de contraris negui l'existència de sectors més moderats que intentaven trobar vies de coexistència i fins i tot fórmules de síntesi–, hem d'entendre també la història de l'Església particular de Menorca en el segle XIX. Una Església que sortia d'una experiència molt peculiar, ja que en el segle XVIII s'havia hagut d'adaptar a viure sota una potència protestant, la Gran Bretanya, i que s'erigí en bisbat independent en un moment en què la cristiandat tremolava sota les rèpliques del terratrèmol de la Revolució francesa. Justament l'erecció del bisbat l'any 1795 serà el nostre punt de partida. Hem dividit així aquest llibre en tres capítols, tot seguint un ordre cronològic. En el primer, analitzarem la complexa evolució de la diòcesi durant la primera meitat del segle XIX, marcada per l'ocupació britànica de Menorca entre 1798 i 1802 i la sincopada revolució liberal espanyola, interrompuda per les reaccions absolutistes. En el segon, veurem com assolida la supervivència del bisbat amb el Concordat de 1851 s'entra en un període d'estabilització. A partir de 1868, però, la diòcesi s'haurà d'enfrontar als múltiples reptes plantejats per la revolució democràtica: la llibertat de cultes, el laïcisme, l'anticlericalisme i la maçoneria, que amenacen el monopoli del catolicisme. Finalment, i coincidint amb el començament de la Restauració, en el tercer capítol assistirem a la contraofensiva catòlica impulsada per uns prelats combatius i reformadors. Hem posat el punt final l'any 1901 tot coincidint amb el trasllat del bisbe Salvador Castellote i la preconització de Joan Torres, amb el qual comença una nova etapa per a l'Església menorquina.